

A DÉLAMERIKAI FEKÉLYBOLHA.

(Nigua, Erdflöh, Rhinchoprion penetrans. Oken.)

A tropikus tartományok bájait és megnyerő fényoldalát zordon árnyak és visszariasztó rémek gyanánt elhomályosítják ama nyugtalanító és folyton gyötrő csapások, melyeket e tartományoknak igen nagy számmal előforduló veszedelmes rovarai a lakókra mérnek. A rovarok szakadatlan szaporodását kiválóan elősegíti ezen égalj folytonos és nedves melege, mely míg egyrészt kiapadhatlan és megmérhetlen élvezetet nyújt, másrészt ezen élvezet megzavarja, sőt magát az életet is megkeseríti.

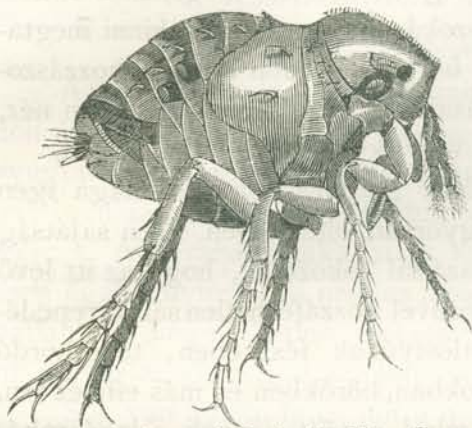
Sok van abban igaz, mit a meleg tartományok rovarai által okozott csapásokról írtak és meséltek, de van bennök sok túlzás is. Az északi tartományok lakója az örökös nyár lakóinak legfőbb szenvedéseit közönségesen a felhőként repülő szúnyogok és moszkítókat által okozott csapásokban véli összpontosítani; a meleg tartományok lakói sanyargatásainak csakugyan ezek a leggyakoribb forrásai. Vannak még ezeken kívül számtalan befurakodó és az emberi lakokba befészkelte háborítók, melyek minden óvszert, minden mentséget dugába döntenek, mert részint a házak primitív szerkezete, különösen falukon, részint azoknak tisztátalansága kedvező talajul szolgál, nyugtalanító fajuk kényelmes szaporítására. Az ember családi tűzhelye körül rendszeren ott terem a rovarsereg is; a közönséges bolha (*pulex irritans*) péld. oly megszokott társa már az embernek, hogy megjelenése a legmíveltebb körökben sem okoz különös feltűnést, alsóbb rangúak házában már magától feltételeztetik. Midőn az idegen bőre még edzetlen és hozzá nem szokott a nagyszámu lakótársak udvariatlanságához, az üdítő álmod nem igen élvezheti; a benszülöttek bőre épen úgy meg van edzve a hangyaszibongás ellen, mint az északi lakóké a hideg metsző behatása ellen s az idegen is rövid időn megszokja

a türelmet. A fehéreneműnek élő fekete pettyekkel való behintését alig méltatják figyelemre; a megedzettet inkább mulattatja mint ijeszti a fekete sereg sürgése forgása a fehér mezőn. A virgoncz nyugalom háborítókat egyenként elfogdosni annyi volna, mint a tenger homokját megszámlálni. A nemes önmegadás legjobb utra-
való és fegyver a meleg tartományokban ezen megszállás ellenében is, mint mindenütt; a megszokás nagy erejében hinni megtanul itt a leghitlenebb is, mert bőre rövid időn annyira hozzászokik kegyenczeinek nyargalódzásaihoz, hogy annak oda sem néz, ha rajta nehányszor tizzel több vagy kevesebb sétál föl s alá.

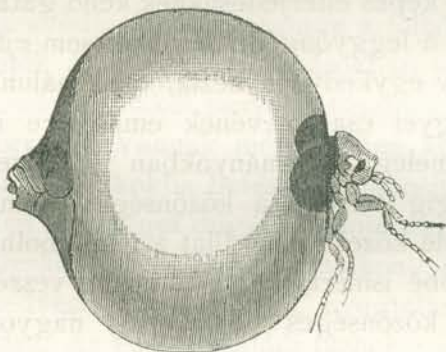
Mint tudva van, a bolhának szaporasága már maga igen alkalmas sajátság arra, hogy gyorsan elterjedjen. Ezen sajátság a meleg tartományokban még azáltal fokozódik, hogy az itt levő padlózatlan szobák porában söprüvel hozzáférhetlen sárfal repedésekben, a szalmafedélben, kotlóstyúkok fészkeiben, teherhordó nyergekben, izzasztókban, zsákokban, bőrökben és más effélékben, melyek az itteni szokás szerint mind együtt vannak a lakószobában, igen alkalmas tenyésztő fészkeket nyernek. Egyébiránt a leggondosabb tisztántartás sem képes elterjedésüknek kellő gátat vetni. Keresztül kasul ugrálásuk a leggyöngédebb nőket sem ejti ájulásba, megjelenését éppen oly egykedvűen nézik, mint nálunk a magasabb körök ideges hölgyei csak nevének említésére is elrémülnek. Valódi hazája a meleg tartományokban a tenger színe fölött 5000 láb magasáig terjed; a közönséges bolha mindig fogy; de helyét más, vele közel rokon állat a fekélybolha (Nigua) foglalja el, mely kevésbé ismert, igen makacs és veszélyes állatka. Hozzá képest a közönséges bolha még nagyon kedélyes, ártatlan társalgó.

A fekélybolha sárgás-barna, a szárnyatlan rovarok csoportjába tartozó, a közönséges bolha félnagyságát valamivel fölülmuló rovar, s embereknek és más melegvérű állatoknak, de különösen az emlősöknek igen sok kellemetlenséget okoz; sértéseinek rosz következményeit csak a legnagyobb gond és tisztaság által lehet elhárítani. A him nem veszélyes, csak a nőstény, mely időnként állatokon élösködik; párzás után befúrja magát az emberek és állatok bőre alá, s folytonos izgatásával gyakran heves

fájdalmakat és más élettanilag nagyon érdekes jelenségeket idéz elő. Megtermékenyítés után beleragaszkodván az állatok alsó végtagján a talpba, ujjakba, csülkőkbe, hajlásokba, föl egész bokáig, befurakodik a bőrbe annyira, hogy a vájt üreg nyílását alfelével éppen befödi; a test tisztántartásának elhanyagolása kö-

1. Nőstény *nigua* a befurakodás előtt. (50-szer nagyítva.)

2. Nőstény *nigua*, néhány nappal a befurakodás után. (20-szor nagyítva.)

vetkezéiben, különösen nége-reknél található befurakodott nőstényeket az említett helyeken kívül is; a térd s a könyök-hajlásaiban, ujjak hegyén, hónaljban, sőt a test egyéb részeiben is. Ha a nőstény jól befészkelte magát, testének hátsó része a benne levő számtalan petével megtelik és saját egyéni-, és a megszállott hajlamához képest 4—5 nap alatt borsó nagyságu tömlővé duzzad. A hosszúkás peték a kitágult tömlőben oly nagyra nőnek mint a meddő állat testének fele, s egy közös szálon mint apró fehér gyöngyök függenek. Afekélybolhának befurakodása a gyöngye bőrsejtekbe, a hely fájdalma, viszketése és égése által válik észrevehetővé; a viszketés a megsértett pont érzékenységevel fokozódik. Ke-

véssé érzékeny helyeken csak akkor veszik észre ezen élősdie befészkelését, ha a kitágult petetömlő mint fehér hólyagocska a felbőrön átlátszik.

A rovarat okvetlenül el kell távolítani, nemcsak általános tisztasági szempontból és az általa okozott kellemetlenség és fájdalom miatt, hanem főleg azért, mert ha a bőr ápolása elhanyagolatik, különösen kóros véralkatu egyéneknél, a megtámadott

3. A bőr alatt tökéletesen felduzzadt nőstény nigua mellülről nézve. (4-szer nagytva).

helyen gyorsan tovaterjedő lobos tünemények mutatkoznak, melyeket veszélyes fekélyek, végtag-csonkulások, általános kórjelek és a legrosszabb esetekben halál is követhet.

Hol a fekélybolha honos, szükséges a lábakat mindennap legalább egyszer gondosan megvizsgálni. A benszülöttek, különösen a színesbőrű nők, igen ügyesek a bolha kivevésében; az eltávolítás legkönnyebben akkor eszközölhető, ha a befészkelte nőstény hasa már földuzzadt; minél kisebb, annál nehezebb kivenni, befurakodás közben az eltávolításnak ellentáll, furó szerveivel igen erélyesen működik, s azok hátra felé álló horgocskáit a sejtszövetbe akasztva rákonyait úgy bele mélyesztí, hogy ha erővel ki akarják húzni, beleszakadnak. Az ellentállás befészkelés után egy-két nap múlva lazul, és ekkor könnyen kivehető, csak a fölötte levő bőrt kell tüvel vagy hegyes késsel kifeszíteni, s a rovat fészkeből óvatosan kiszorítani. A niguát e műtételnél nem szabad megsérteni, mert ha a fehér hólyag kiszakad, vagy az állat furó szervei a sebben maradnak, igen heves gyulladás támad, mely nagyon érzékeny és aggályos kórtüneteket okoz; a sebből, mely eleinte kicsiny, de igen gyorsan terjed, zavaros eves nyirok, majd geny folyik, s lassanként veszélyes fekélylyé fajul. A bennszülöttek félnek a sebet megnedvesíteni, a műtét után, s azt állítják, hogy ezáltal dermedtség, sőt halálozás is következhetik. Én soha sem tapasztaltam, noha ez megállapított, de nem a nigua hatásának tulajdonítandó tény, hanem inkább a színes bőrűek sajátságos véralkatának, mely a fehérekétől sokban különbözik. Én rendszeren átláboltam az utamba eső vizeket a műtét után, habár lábam mégannyira össze volt is szurkálva, az ügyetlen műtét következtében vagy a fekélybolha fészkek sokasága miatt, anélkül, hogy valaha gyuladást, fekélyt vagy más a fekélybolha hatásának tulajdonítható jelenséget tapasztaltam volna.

Különösen szeretnek a fekélybolha nőstények a már megtisztított sebekbe, vagy a még lobos bőrrészekbe furakodni, mert ezek lobos állapotukban melegebbek és lazábbak lévén, a befuródást megkönnyítik és több tápnedvet nyújtanak. Ez okozza

egyszersmind a nőstényeknek egy helyen való összetódulását és egymás mellé való befészkelését, valamint azon téves hiedelmet is, mintha a peték az anya testében kikelnének vagy a pondrók a sebben kifejlődnének. Ezen körülménynél fogva a régibb írók és természetbuvárok azt gyaníták, hogy a sebben folytonos átalakulás és szaporodás megy végbe, s azt állítják, hogy a nigua elevent szülő rovar. Pontosabb észleletek, de különösen Karsten szigorú tudományos vizsgálatai azonban határozottan kimutatták, hogy a fekélybolha nőstényében álczák soha sincsenek, hanem csak peték; hogy az anya nigualaddig marad a bőrben, míg benne minden pete kifejlődött és azokat lerakta; azután a kiürült anyarovar elhalván, teste a lehámló bőrrel együtt elvész.

Ha a bőr megvizsgálását és gondos tisztogatását elhanyagolják, az elősdiék egymás mellé és fölé halmozódnak; ha egy ily költőfészkek, melyben egyik petetőmlő, a másikon van, kimentetik, a seb oly üregeket és mélyedéseket tüntet fel, mint a darázs-fészkek, a lábak esetleges megsértését ennél fogva a leggondosabban kerülni kell, mert az elősdiék ez által mintegy odacsalatlak és a var alá észrevétlenül befészkelik magukat. A sebet kitisztítása után olajjal, pipamocsokkal, citromlével és más effélével bekenni, hogy ez által a hátramaradt petéket megöljük vagy az elősdiék új befészkelését megakadályozzuk, kevés sikert ígér; a szalamia szesz leghatályosabbnak nyilvánul minden óvszer között; ha a sebet ezzel becsepegtetik, a szétszórt peték mind elvesznek, a seb megtisztul és hamar begyógyul. Azért a szalamia szesznek, mint a veszélyes rovarok szúrása és mérges harapása elleni óvszernek magával hordása, az utazónak, de különösen a természetbuvárnak soha sem ajánlható eléggé.

A négerek tisztátalansága és közönyössége igen tág mezőt nyit a fekélybolha költőfészkeinek elterjedésére; a végtagok megvizsgálásával és tisztogatásával nagyon gyéren szakasztják félbe kedélyes mulatságaikat, ezen feladatot ők rendesen a természetre bizzák, mely az által iparkodik magán segíteni, hogy az idegen testet genyedés által távolítja el a bőrből; ha ez nem sikerül, s a fészkek ki nem esik, vagy a peték a bőr nyomása által szét nem szóratnak, fekélyek támadnak, melyek evésedés után

vagy begyógyulnak, vagy az izomba egész csontig bemélyednek, és a megtámadott végtagot lassanként megcsonkítják. Oly vidékeken, hol a fekélybolha igen elterjedt, alig lehet nécert találni ép lábbal; különösen a gyermekek és asszonyok lábai durva reszelőhöz hasonlitanak; a fekélybolha-fészkek ezekben rétegenként ülnek egymáson. A férfiak nem szenvednek oly sokat, mert ezeknél a durva munka, vadászat, halászat és földművelés közben, részben pótolja a tüt és kést, s dörzsölés és nyomás által az élősdiéket fészkükből kiűzi. Az ily bolha-lepte négernek utját nem ritkán eves vércseppek jelölik; míg másoknak egyes végtagjai ezen bolhák miatt kiszáradnak, s hogy életök megmentessék, lemetszetnek. Láthatni néha néger nőket és gyermekeket, kik a niguafészkeket körmeikkel kivájják; e látvány szerfelett kellemetlen.

Benszülöttek állítása szerint a fekélybolhának két neme van: fehér és fekete; a nép azonban csak a világosabb és sötétebb szinkülönbséget érti. A fehér állítólag csak fehér, a fekete csak fekete egyén bőrébe furakodik. Létezik-e valóban ily fajkülönbség, az még nem bizonyos. Ezen föltevés valószínűleg onnan ered, hogy a fehér petetőmlő a fekete bőrön nem látszik át elég világosan, s talán a bőr festanyaga a tömlőnek is kölcsönöz némi sötétes színt. A fekélybolha szereti a meleget és szárazságot, azért leginkább emberi lakások körül vagy az emberek által nem rég elhagyott lakhelyek homokjában, porában, pornemű hulladékaiban és szemétben tartózkodik. Mezőn, erdőben, és ültetvényeken nem található, kivéve azon helyeket, hol ideiglenesen munkások vagy utazók lombsátorai vagy kunyhói állottak, ily helyeken előfordulnak mint az elhagyott lakásokban a patkányok, egerek és más az embert követő férgek, melyek a fekélybolhákat felszedik és azoknak szaporodását előmozditják, míg végre ezek is elszélednek, s a niguák táplálék hiányában tovább terjedni nem lévén képesek, kihalnak. A kávé ültetvényeken legtöbbet szenvednek a fekélybolhától, mivel a porrázúzott kávéhüvely ezeknek igen alkalmas és kedves tartózkodási helyül szolgál. Mindamellet, hogy a nigua a meleget kedveli, mégis kiválóan a mérsékelt földöv alatt tartózkodik, a tengersizine fölött 3—4000' magasságtól jóformán 9—10,000' magasságig, tehát k. b. 6000 láb széles-

ségü övben elterjed; a forró földöv mélyebben fekvő részeibe csak a kávé ültetés és a mérsékelt égövü tartományokkal való közlekedés által jutottak el. A legdélibb lelhelyének határa a 29. déli szélességi fok, az északi szélesség 20 foka alatt péld. Vera Cruz környékén igen gyakoriak; északi irányban kiterjedésük határa Virginia körül, a 30. északi szélességi fokig terjed. A nedvesség nagy ellensége a fekélybolhának; ha a lakást kívül és belül gyakran befecskendezik, különösen citromlével, a kellemetlenségek megszűnnek egyidőre, esőzés alkalmával látszólag maguktól is eltűnnek.

A házi állatok, és más tolakodó házi vendégek, mint, a patkány, egér, gőrény és más effélék, melyek az embert, kívánsága és akarata ellenére minden lépten s nyomon követik, folyton magokkal hordják a niguát; különösen a kutyákat és disznókat lepik meg legnagyobb mértékben; a szarvasmarhák, lovak és szamarak valószínűleg patáik és bőrük vastagságának köszönhetik

4. Mezei egér hátsó lába és farka niguákkal. (2-szer nagyítva.)

kiméltetésüket. A kutyák szükölve és bizogve hordják a f. bolha fészket talpuk párnázatában, gyakran mind a négy lábukra megsántulnak, folyton rágcsálják és szedegetik fogaikkal

fájdalmas daganataikból, a bolhafészkeket. Némelykor el kell őket ölni, mivel egyik lábukra sem állhatnak, és általában gyógyíthatatlanul megbetegednek. Még nyomorultabb látványt nyujtanak a disznók, melyeknek nemcsak lábaikat, hanem mivel a földben turkálnák és sárban henteregnnk, s bőrük folyton szennyréteggel van fődve, egész testöket ellepik, úgy hogy mind a 4 lábukon, minden ízületükön, végbélnyílásukon, hasukon, fülök mögött, fülkagylójukon, szemeken és nemi részeiken tyuktojás nagyságu daganatok függnnek fekélybolha fészkekkel tele; minek következtében csonttá és bőrré sorvadnak, álmosan és kedvetlenül hevernek a földön, s alig ismerhető föl bennök azon faj, melynek göm-

bölyded törzsét vastag szalonna burok szokta fődni. Vajjon a baromfi és más szabadban élő madarak ki vannak-e téve kinzásainknak, eddig nincs bebizonyítva. A mezőkön és erdőkben lakó vadállatok nem ismerik ezen férgeket, míg csak fogságba, vagy oly helyekre nem jutnak, hol kevéssel azelőtt emberek vagy házi állatok tartózkodtak, de ez esetben ezek is hamar áldozatává lesznek az ismeretlen és szokatlan kinzásoknak.

Azon hiedelem, melynek számos védője van ugyan, mintha a fekélybolha legörömostebb és leggyakrabban lepné meg az idegeneket és négereket, leginkább azon körülményből származhatott, hogy a néger soha és sehol sem szokott sok gondot fordítani lábai tisztogatására, az idegen pedig nem figyel kezdetben eléggé a férgek befurakodására, mert előtte a befurakodásizgatása, és érzete ismeretlen. De csakhamar megtanul magára vigyázni, s az élősdiektől minden módon óvakodik; és erre valóban elegendő oka van. Némely sajátságos véralkatu egyén képzelhetlen kínokat szenved, ha lábain a fekélybolha befészkelése által valamely nyirkedény megsértetik; úgy, hogy kedélye megváltozik, lankadttá, röstté és komorrá lesz. Mindamellett a buvárkodó utas teste, kinek ezeknél még nagyobb nehézségeket is le kell győznie, csakhamar megedződik és hozzá szokik a sanyaruság ezen neméhez is, s egykedvűen viseli e kisebb kellemetlenségeket, a számos és sokkal nagyobb nehézségek és veszélyek mellett, melyek nehéz feladatának közepette lépten nyomon környezik. Sok körülmény, de különösen a bosszantó, gyakran veszélyes rovarok, visszariasztólag tüntetik fel ama tartományokat, melyek a niguák, moszkitók, skorpiók s más effélék hazája, hanem a való még sem rajzol elének oly borzasztó képeket mint a képzelet; mert egyrészt a túlzás fest igen rikító szinekkel, másrészt meg a szokás a külső érzék ingerlékenységét tetemesen lehangolja.

(Das Ausland 1869. után.)

D. R.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.